

DOĞUŞ

Halkevinin aylık dergisi

Yıl: 4

19 Şubat 1938

Sayı: 1

İçindekiler

Doğuş a d: ir	Nesib Yağmurdereli
«Neme lazım» hastalığı	H. N. Zorlutuna
İki türlü edebiyat	Nesib Yağmurdereli
Vağner'in orkestrası (Şiir)	R. F. Sağnak
Doğuşta sesi (Şiir)	Rıfkıye Kağan
Tabiatla mikroplar	Esat Oktay
Bir arzu (Şiir)	Nesib Yağmurdereli
Halk şiirleri	Nesib Yağmurdereli

Sayı: 1 Yıl: 4

19 Şubat 1938

DOĞUŞ

Kars Halkevinin aylık dergisi

Yazı işleri ve mes'ul Müdürü
Nesib Yağmurdereli

Konuşma :

"Doğuş,,a Dair

Şüphesizki her gazete her mecmua bir boşluğu doldurmak için çıkar. Doğuşta bu muhitte kendi payına düşen böyle bir boşluğu doldurmak emelindedir. Gazete kitap ve umumiyetle okuma ihtiyacı medeni cemiyetlerin her türlü ihtiyaçlarının başında gelir

Milî benliğinden ve sarsılmaz imanından aldığı kuvvetle güçlükleri yenen, en büyük emellerine kavuşan Türk milleti gazete kitap ve okumanında çok eski ve ezeli bir dostudur. Türk gençliği her zaman iyi doğru ve güzel eserler karşısında en temiz en güzel ve en

yerinde heyecanlarla sarsılmıştır. İşte bu nun içindirki uyanık Kars muhitinde de okuma ihtiyacile kavru lan geniş bir kaabalık görüyoruz. Biz bu kalalahğa elimiz den geldiği kadar - temiz ve güzel yazılar vermek onların çok yerinde olan bu arzularını önlemek istiyoruz. İşte Doğuş'un biricik gayesi.

Nesib Yağmurdereli

Değerli İlbayımız Akif Eyidoğan

İki türlü edebiyat

Edebiyatımızı Divanedebiyatı, Halk edebiyatı diye iki bölüme ayrılarak mütalaa etmek lâzımdır. Bu gün yalnız "Türk edebiyatı," adıyla anılan bu edebiyat Osmanlı inparatorluğu zamanında hiçte böyle değildi. Osmanlı padişahlarının en kuvvetli zamanlarından tutunda en zayıf ve en zavallı devirlerinde bile bu iki edebiyat bütün kudret ve hayatıyatını muhafaza ederek yaşadı. Fakat yalnız bir tek ad alarak... "Divan edebiyatı,"

Saray edebiyatı, Endurun edebiyatı, klasik edebiyat adlarında verilen fakat gene ona en münasip olarak Divan edebiyatı diye ad vereceğimiz bu edebiyat hiç bir suretle Türk olmayan bir edebiyattı. Her şeyden evvel konuştuğu dil Türk'ün dili. değildi Tabi idirki bu yabancı edebiyat hiç bir zaman arkasından geniş bir kütleyi sürekleyemedi. Çorak ve çürük bir temele dayandığı için, nihayet millî

şuurun uyanışı' millî mefkûre ve millî benliğin inkişafı karşısında yıkıldı gitti. Bu edebiyatın konuştuğu dil hic bir milletin dil tekniğine uymayan. hiç bir edebiyatın dili olmayan melez bir dildi. İslam medeniyetinin fikir müessiseleri olan medreselerin yetiştirdiği divan şairleri, ilim dili olarak Arapçayı, edebi dil olarak, ta Farsçayı kabul etmişlerdi. İşte asırlarca divan şairleri Aşklarını, zevklerini, ihtiraslarını, hiç bir dil tasnifine uymayan böyle tuhaf ve karışık bir dille haykırdı durdular.

Bu üçüzlü dil ilk zamanlar okadar karışık ve içinden çıkılmaz bir halde değildi. Çünkü o zamanın münevverleri kendilerini halktan büsbütün ayrı bir tabaka saymıyorlardı. Fakat gitgide Divan şairlerinin ve nesir üstatlarının meydana getirdikleri edebiyat ifadece, duyuşca ve düşünce itibriyle halkın benliğinden

ve yaşayışından alâkasını tamamiyle kesmiş oldu.

Buedebiyatın gerek nazmı gerek nesri baştanbaşa birer kelime oynundan ibaret kaldı. Türk halkının matemlerini, neş'elerini, türk dilinin ahenkli şivesini bu edebiyatta bulmamıza imkân yoktur.

Buna mukabil halk edebiyatı dediğimiz Aşık edebiyatında halk kütlesinin bütün içtimai hareketlerini her zaman görmek mümkündür. İhtilaller, isyanlar felaketler, muharebeler, eğlenceler, düğünler... Saz şairleri, millî varlığı en ufak bir harekete getiren hiç bir şeyi ihmal etmediler. Onları Türk diyarının her köşesinde zaman ve muhit kayıtlarına uymadan sazlarının telleriyle dile getirirler. Onlara kendi ruhlarının ta derinlerinden en bedi'i heyecanları kattılar. Asırlarca bu millî edebi zevkini bütün incelikleriyle işlediler.

Bu iki edebiyatın uzun boylu estetiğini san'atını, zevkini incelemek bu sütun

ların işi de ğ i l d i r
bu iki e d e b i y a t ın
hankisinin daha güzel, daha
taze ve daha Türk olduğun
u anlamak için her iki ede
biyatın gerek nazmına ve
gerek nesrine kısa bir göz
atmak kâfidir;

Gazmen nedem ki tir çekip
hunfeşan olur.

Uşşakı diltikâre eccl mi
hriban olur

Çeşmin o kahramanı ga
zapnâktır senin

Kim hışmı zail olsa dahi
biaman olur

Müjgânlarınla seyreden
ol ebruvanı der

Birden bu denlu tır nice
derkâman olur

Camzen görür itap ile öl
dürdüğün bizi

Durmaz girişme dahi ana
hemzeban olur

Bu nazu bu nigâhı tega
fûl ki sende var

Hızrolşa âşkın sebebi ter
ki can olur

Divan edebiyatının en kud
retli şairi ve bu mektebin
hakihi bir üstadı olan nef,i
nin bir kasidesinden aldı
ğım bu parça bir türkû han
ki bakımdan heyacana geti

re bilir? onun milli varlığı
ve edebi zevki üzerinde na-
sıl bir te'sir yapabilirdi?
Çünkü bu dil öz dil değildi.

Şimdi birde Aşık Hasan
adlı bir saz şairinin şu şi-
rini okuyalım.

Senin yazın kışa benzer

Bir sevdalı başa benzer

Çok içmiş sarhoşa benzer
Duman eksilmeyen dağlar

A dağlar ah ulu dağlar
Eşinden ayrılan dağlar

Serviye benzer meşesi

Deli olup aşka düşesi

Top top olmuş menekşeşi

Burca burca kokan dağlar

A dağlar, ah ulu dağlar

Eşinden ayrılan dağlar

Mor menekşe boynun eğmiş

Yapracığı suya değmiş

Yazın yeşil kemha geymiş

Kışın sade geyen dağlar

A dağlar, ah ulu dağlar

Eşinden ayrılan dağlar

Ben bu dağdan geldim

geçtim

Boz bulannık suyun içtim

Ben yarımından ayrı düştüm

Gördünüz mü bakan dağlar

A dağlar ah ulu dağlar

Eşinden ayrılan dağlar

Yükseklerde yurdunmu var

Şahinlerin kurdunmu var

Bencileyin derdinmi var

Göz yaşları akan dağlar

A dağlar ah ulu dağlar

Eşinden ayrılan dağlar

Gene divan edebiyatının
en büyük nesir üsdatların-
dan biri olan "Nergisi,"nin
"Nihalistan," adlı kitabının
mukaddimesinden aldığım
şu bir kaç satıra bakın:

"Badezin bülbulü hoşne-
vayı âşıkane sadayı natika-
yı zemzemesazı suzügü-
daz ki meyanı agsanı ser-
vistan şahberşahı elvahi mü-
retteba eerrukun ve müze-
yyeneturrusuna izharı siyti
sedayı pür usul ve ibdai
savtu nevayı karinülkabal
için terrennûmatı nikâti
âmizi müddeâ kılmakta
şurûfkeni bezmgâhı dimağ
ve suz bahşi sinei dağı zağ
oldukça...."

Sade nesre bir misal o'a-
rakta Arapça bir tefsiri
türkçeye çeviren "İbniarap-
şah," dan şu satırları oku-
yalım "... Yusufu götüdük
de yere bıraktılar, Dostluğu
adavete döndürdüler. başla-
dı birisi urdu birine sığındı

Onlahi urdu, gene birine
kaçardı. Ortada hiç birini
kenduye şefkat eder bulma-
dı. Yakın olduki ura,ura
öldürdüler. Yahuda onlarad
dediki: Benimle ahdetmediy
nizmi bunu öldürmeysiz?
Bugez ittifak kıldılarki ku-
yuya bırakalar Olyerde bir
kuyu vardı kazılmış dahi
örtülmemiş Ağzı dar, aşı-
ğışı geyik. Aldılar ol kuyu
ya geldiler...."

Halk ve Divan edebiyat-
arından alınan bu iki mi-
al iki edebiyatın hâgisinin

daha samimi daha şiveli ve
daha türk olduğunu göster-
miş oluyor. Yabancı dille-
rin uzun asırlardanberi türk
dilinin bünyesinde ne
büyük yaralar açtığını artık
çoktan anlamış bulunuyoruz.
Bizim artık yazı ve konu-
şma dilimiz Nef'ilerin, Baki-
lerin, ve Nergisilerin konu-
ştuğu Arpaça ve Farsça keli-
melerin içerisinde boğulmuş
ağdalı ve tomturaklı bir dil
degildir. Türk dili özünü
halktan alan ve sesini hal-
ka yükselten bir dildir.

Nesib Yağmurdereli

Kars Pansiyon Binası

Vağnerin Orkestrası

[iki gözümün biri «Sâgnak»a]

Hece yi bıraktık
Bizi dinletmiyor artık.
İçimki dertle dolu
Dertlerim

Parmakla sayılmaz oldu
Derdim ki tektüktür
Fakat

Büyükdür.
Yazı gibi çizilmiyor
Turna gibi dizilmiyor
Körolası dertlerim.

Ateş karşısında bir yeşil yaprak
Nasıl yanarsa kıvrılarak
Yaniyorum işte bak
Dertlerimin ocağında..

Dallandı budaklandı
Dertlerim ayaklandı
Ayaklarım yarıldı
Toprak doldu içime;
Ben toprağa girmedim.

Neden
Toprak doldu içime?
Şair, bırak girsin
Anadolu içime..

Derdimi haykırmak için
İşte kalbimi yardım,
Kalbimin en sesli yerinden
Bir sıırım çıkardım.
Sırımı gerdim iki kolumun arasına
Şair,

Doğuştaki Sesi

Bir günah gibi içimde bana
Hıçkırıksız gönülde, fırtına
Çaldı gönlümü, ağlıyor Suna
Öt öt de işitsin, Zorlutuna!

Açıldı içimde solmaz bahar
Bahçemde Lâleler sümbüller var
Belkide bir çoban ya bir kaval
Mehtaplı gece ay ve yıldızlar

Ağaran şafakta doğdu sevgim
Açılan doğuşa koştı sevgim
Sen bir bahar aç gül şenol sevin
Üç yaş alan kanadınla benim

Sevgi bana canlı bir hediye
Neler neler geliyor Partiye
Sızan yaşını sildim mendille
Büyütmek yavruçuğu elimle

O gözler gönlümde yandığı gün
Koparıpta onları, taktığı gün
Elinde Alfabe koştugu gün
İçimde sönmez bir sevinç vardır
Sürel komisyon üyesi
Rıfkıye Kağan

Tam benzedin
Vağnerin orkestrasına!..
Şair sen anlaşılmamış değilsin
Bırak..

Bırak ta
Karşında onlar eğilsin..
Dün gece
Boğulacaktım,
Heceyi bıraktım
Derdimi dinletmeyince.
Refik Fikret.S. 20/12/37

“Neme lâzım,, hastalığı

Bay Hüseyin Talınlıya

Bu, fena bir hastalık;
bünymizi için için kemiren
bir kurt, bir mikrop. Bu
iki kelimedede bütün bir ce-
miyeti tehdit eden korkunç
bir mana var:

— Neme lâzım!..

* *

Sabahları, işimize gider-
ken, yanından geçtiğiniz
duvarın meyillenmiş oldu-
ğunu, yıkılmak üzere bu-
lunduğunu görürsünüz. Ha
ber vermek lâzım. Kime?...
ya sahibini bulmalı, yahut
Belediye Reisini görmeli.

Peki amma, bu duvarın
tanımadığımız sahibi acaba
sizi nasıl karşılayacaktır?..

Yüzümüze karşı

Dudak bükerek, ağır, ya-
hut öfkeli bir sesle:

— Ben kör değilim duva-
rımın vaziyetini sizden iyi
görüyorum; strası gelince
yaptıracağım; size ne olu-
yor? Kendi işiniz yok
mu?..

Demiyecek midir?... Hiç
olmazsa içinden bunları

söyliyecektir.

Ya Belediye Reisi?... O
sizin bu ihbarınızda belki
bir tenkid manası da veh-
medecek, size için için kı-
zacak, yüzünüze karşı ol-
masa bile; içinden neler,
neler demiyecektir!

Bütün bu endişeler, bir
an, kafanızda dolaşır, omu-
zunuzu silkerek “neme lâ-
zım!.. der, geçersiniz! Fa-
kat, beş on gün sonra, bu
duvarın yıkıntıları altında
bir çocuğun kalıp yaralan-
dığını hatta belki de öldü-
ğünü işidip yanmanız ihti-
mali pek kuvvetlidir.

Sevgili bir arkadaşımızın
küçücük yavrusunu, bir ec-
nebi dadı eline tamamen
bırakmış olduğunu görür,
ıstırap duyarsınız; genç
anneye gafletinin vahim
neticelerini anlatmak, yav-
ruyu kurtarmak, onu dadı-
sının kucağından tıpkı - bir
yangından kaçırır gibi ka-
çırmak arzusu sizi bir hum-
ma gibi sarar. Fakat düşü-
nürsünüz: Arkadaşınız s

ze gücenecek; kırılacak... Çocuğu kurtarabileceğiniz pek şüpheli; arkadaşınızı kaybedeceğiniz ise şüphesizdir "Neme lâzım!", der, geçersiniz. Bir yanda bu aziz Türk yavrusu, Türklüğe muzur unsur olarak yetiştirilsün, öbür yanda siz, arkadaşınızla can ciğer konuşmakta devam edersiniz... O, kendisini tenkid etmediğiniz, rahatını bozacak laflar söylemediğiniz için, sizden memnundur!...

Tanıdığınız aile

Kadınlarından biri veya bir kaçı -, yahut bir çoğu! "Poker", e dadanmışlardır; oyun anlarda "iptilâ", haline gelmektedir; içlerinden bazıları - bütçeleri müsait olmadığı halde - hizmetçi tutmuşlar; en fenası yavrularının öakımında hizmetçi eline bırakarak gece gündüz oyun oynamaya başlamışlardır.

Siz, bu halin korkunç akibetlerini görerek titrer-siniz, fakat bir şey diyemezsiniz. eğer söylerseniz hepsinin size hücum edeceklerini, "Senin nene lâ-

zım?", Diyeceklerini; arkamızdan türlü laflar söyliyebileceklerini, adınıza bir uka la, sıfatı ekliyeceklerini düşünür, "Neme lâzım!", diyerek susarsınız.

Maaleme başladığımdan beri hep "Siz", dediğime "Cemi muhatap", sigası kullandığına bakmayınız, sevgili okurlarım, bende sizdenim! Binaenaleyh o "siz", lerin hepsini "biz", okuyabilirsiniz.

İşte iddiamın isbatı:

Geçenlerde, Halkevinin sayın Başkanı bana dedi ki:

— Filân mesele hakkında sizden bir makale rica ediyorum.

Gayri ihtiyari:

— Aman, neme lâzım, dedim, beni taşta tutturmak mı istiyorsunuz?...

Zavallı arkadaşım

— İşte hâlâ da "filân mesele", diyip geçtiğin bu içtimai yarının gitgide korkunç bir şekil almakta olduğunu, bu derdin önüne geçmek ödevinin bizlere düşüğünü yana yakıla an-

latıyordu; onu dinliyor ve kendisine hak veriyordum. Beni ikna etmek için söylediği acı hakikatlerin hepsi ne zaten evelden inanmış bulunuyordum. Buna rağmen, dediğini yapmağa cesaretim yoktu: Mücadele etmekten, dostlarımı kırmaktan, dedikodulara karışmaktan korkuyor, "Neme lâzım!", diyordum "Neme lâ-

zım", ın korkunç mikropları içten olmasa bile - dıştan beni sarmış, ellerimi sımsıkı bağlamıştı!

* *

İctimaiyat doktorlarına yalvaralım:

Herşeyden evel "Neme lâzım!", Hastalığına bir ilaç bulsunlar!...

H. N. Zorlutuna

Tabiatla Mikroplar

Yazan" Memleket Hastahanesi Baştabibi Esat Oktay

Her konuşmada, aşağıyukarı her bahısta ve bilhassa hastalık bahsında daima Mikrop ismi geçer ve bir çok defalar bu isim korkunç bir şey gibi dinleyicilere dehşet verir.

Mikrop bahsı mühim olmakla beraber hıfssısihha Kavaidine riayet ettikten sonra pek de korkulacak bir şey olmadığı gibi ileride göreceğimiz veçhile bir çok defa faydalı ve belki de Mikropsuz hayatın idamesi imkânsızdır.

Şimdi tabiatla böyle bir mühim mevki işgal eden

bu bahsın inceliklerine geçelim ve Mikrobu daha yakından tanımaya çalışalım.

Mikroplar, tek hücreli ve ancak mikroskopla görülecek uzviyetlerdir. Bunların büyüklükleri 1,2 mikron (milimetrenin binde biri) arasında tehallüf eder. Bir damla suda yüzlerce milyon mikron bulunabilir. mikrop, nev'inden olan (1000) tane bakteri yanyana getirilirse bir iğne toplusu kadar yer tutar.

Mikroptan bahseden ilme (pasteur- microbie- pastör- mikrobi), (Du cilo micröci

ologie-Dü Klor mikrobiyoloji) ismini vermişlerdir.

Bu ilim diğer zooloji, fizi yoloji, hirorji şimi, botanik hi fzi ssihha, zıraat ve sarî has talıklar gibi bir çok ilimlerle münasebattardır. Bunlar insanlarla daima dost ve düşman olarak beraber yaş lar.

Son asırdaki terakkiyat neticesi olarak mikropların keşfine kadar etrafımızda husule gelen bütün tahavvül ler binlerce senedenberi meçhul kalıyordu. Mikrop bahsı tabii ilimlere ancak 1878 senesinde alım(Sedil bot) tarafından sunulmuştur. Bunların ehemmiyeti fevkal' ade çok olmalarındandır. yukarıda arzedildiği gibi bunlar insanlarla gâh sami mi arkadaş, gahda düşman olarak yaşarlar. bu günkü bilgilerimize nazaran bunlar sız madde ve kudret muba deleleri arzın üzerinde imkânsız olurdu. buların mevcudiyetleriyle husule ge len tahallül ve kristalizasyon mefkudiyetile hayat munkarız olurdu. çünkü mikropla rın uzvi ve gayri uzvi alem ler arasında rolleri pek mu himdir.

İnsanlar daima kendilerini dünyada yaşayan diğer zihayatlardan üstün tutarak her şeyin kendi refah ve saade ti için yaratılmış olmalarını ileri sürerek diğer zihayatla rı hakir görmekte isede bu telakki "egoisme," den başka bir şey olmayıp insanda yer yüzünde yaşayan binlerce zihayetten birisidir.

Mikrobiyolojinin (50,60, sene evveline ve ilmi bir şekil aldığına kadar mikrop lar hakkındaki mütalea ve düşünceleri zikredecek olur sak bu gün her münevver bu fikirlere ve düşüncelere güler. Aristadil "zamanın meşhur alimlerinden" her kuru c i s i m ıslanarak Ve her ıslak cisim de kuru yarak hayvanatı husule getirdiğini "virjili,, ölü ökü zün ahşasından arılar pey da olduğunu", bir çok dini kitaplarda "ölü arslanın cesedinden bir çok hayvalar zuhur ettiğini,, hattâ 16 ıncı asırda doktor Vanheltant farelerin husuli için bir'd e reçete veriyor. (Hububat bir kaptaki kirli bezlerle örtülürse bir müddet sonra fareler zuhur eder.)

1807 senesinde bir fıran

sız levazım subayı öküz eti nin nasıl sinek olduğunu mufassalan yazıyor. fakat daha lüzumlu ve kıymetli olabilecek aksinden bahs etmiyor.(Yani sinekten öküz husule geleceğini öğretmi yor.)

Diğer ilimlerin mufassal tarih ve tekemmülleri oldu ğu gibi mikrobiyolojinin de oldukça mufassal ve entere ssan bir tarihi vardır, fakat meşhur pastöre kadar bu fikirler daima uzaklarda dolaşmış ve bazen de yakla şmışlarsa da açık ve vazih olarak mikropların mevcud iyetlerini' tesirlerini ve haya ttaki rollerini öğretmemişler dir.

Antolevenguk (1632:172 3) Amsterdamda kumaş ticareti yaparken biyoloji ilimlerini çok sevdiği için ve bazı tedkikatla uğraştığı dolayısıyla (160)defa büyü ten bir pertevsüz yapmış ve mikrop alemini görmege muvaffak olmuştur.

Bir mektubunda mikropların hareketini balıkların kayna şmasına benzeterek diyor ki "Benimağzımda bütün Holla ndadaki insanlardan daha

çok zihayet cisimler vardır." Hattâ daha ileri giderek bu günkü mikroplar için kabul edilen eşkalden (yuvarlak, çomak şekli, tırbuşon şekli) olduğunu da zikrediyor. bundan sonra karl linney (1707:1778)yine pertevsüz lerle mikropların tedkik ede rek 'bu işin içinden çıkama dığını ve çok uğraşmak icab etmedeğini, çünkü bunları halik yarattığı için mahrem iyetini de kendine almış ol duğunu ..." söylüyordu.

Bu arzettiğimiz 16.17.asır larda mikroplar hakkında ateşte yanmazlar, öldükten sonra dirilirler, mesafede tesir ederler gibi fantaztik malumatlar dahi mevcuttu.

En nihayet lüi pastör (1722:1895) tahammur ve tefessüh gibi mühim hadise leri tedkik neticesinde mik ropların tabiattaki rollerini esaslı ve ilmi bir surette meydana koyuyor. bu alim in büyük ve kıymetli keşif leri neticesi 19.asrın sonla rına doğru mikrobiyoloji ilmi layık olduğu mevkie işgalediyor.

Etrafımızda mik.oplar gıdalarda, içtiğimiz sularda

teneffüs ettiğimiz havada, muhitimizdeki eşyalarda, elbiselerimizde, vücudumuzun sathında daima bulunurlar. bunlar arasında bir çok defa hastalık husule getiren (patojen) ler de vardır ki bunlar daima insanlar için tehlikelidirler. bunlarla mücadele hıfsız sıhha ve bakteryoloji ilimlerinin esaslarını teşkil eder. pastörün keşfinden sora, bilhassa tıpta minde yeni devir açılmış ve camianın mikrobiyolojiye karşı alakası artmıştır.

Baktariyoloji sayesinde sarı hastalıkların mahiyetleri anlaşılmış ve bunlarla mücadele yolları ve usulleri bulunmuştur.

Mikrobiyolojinin ziraatte ve sanayide faydaları mühimdir:

(şarapçılık, bi acılık, sirke imalı, süt, peynir, keten ve kenevir imalı: deri, tütün, kahve, kakao, çay, indigo ve saire...)

Mikrobiyoloji sayesinde mikropların toprağın kuvvei nebatiyesi üzerine olan tesiri (Nitrifikasyon = havadan azot alınması) öğrenilerek mahsulatın iyi ve bol olma

sı için çareler keşfedilmiştir

Mikropların tabiattaki rolleri bunlarla bitmiyor, biliyoruz ki arz üzerindeki azot mübadelesinde yegâne amil mikroplarıdır. Havanın terkinde yüzde 79 azot olduğu halde biz bundan istifade edemiyoruz. İstifade etsekte yine mikropların faaliyetine muhtacız. Şu halde revaçta bulunan ve ihtiyaçlarımızı temin eden azot yine arz üzerindeki mevcut azotun devridir. Uzvi maddeler, bilhassa zihyatların ölümleri mikroplar sayesinde tahallül ve tefesüh ederek arza iade edilmeseydi bütün dünya hayvanat lâşeleriyle dolarak bir mezarlık halini alacak ve hayat imkânsız olacaktı.

Arz altında bulunan ve bu günkü sanyün temeli olan vasi maden kömürü depoları yine bunların faaliyetleri mahsülleri olduğu gibi Amerikanın Şili muntakasında bulunan ve infilâk maddeleriyle sun'î gübre olarak kullanılan vasi miktarındaki güherçile depolarının

mevcudiyetinde yine mikrop ların fayliyetine medyunuz.

Mikrobiyolojinin pratikte, insan hayatıyeti üzerinde olan bu kadar kıymetli tesirleri bilindikten sonra bütün dünya bu mesele ile yakından alakadar olmağa başladı. Her ta. afa büyük lâbratuarlar ve tecrübe istasyonları tesisedildi.

Mikrobiyolojinin inkişafı içtimaî bir alâka uyandırdı. Bunu mühim foydaları da sanayide görölmeğe başladı. Bu sayede halkın servetini teşkil eden bazı sanayi kur tarıldı. 1868 senesinde Pas

tör ipek böceklerinde mevcut olan hastalığı keşfederek cenubu Fransayı büyük bir afetten kurtarmıştır. Yine bu âlimin şarap üzerinde yaptığı tetkikat sayesinde Fransa şarapçılığı mahvolmaktan kurtulmuştur.

Hakikaten (Bekon)un dediği «Scentia est potentia Bilgi kuvvetir», hiç bir ilim de bu kadar bariz belirmiyor. Hakikaten Mikrobiyolojinin pratikte ehemmiyeti çoktur. Bu suretle mikrobiyoloji ilmi, Tabib; mühendis ve ziraatçı için zarurî ve elzem bir ilimdir.

Bir arzu

Senden ayrılalı yıllardanberi
E. acı hıçkırık titrer sesimde.
Bütün arzularım şimdiden geri;
Y. zünü görmektir son nefesimde

Gönlüme biracı gariplik sindi.
Sardı benliğimi bir kefen gibi,
Bir sonsuz mateme büründe şimdi...
Yana yana ağla sende ben gibi

Nasib yağmurdereli

Halkıyat

Halk Şiirleri

Nesib Yağmurdereli

Anadolunun her hangi bir köyünde bir kaç gün kalmışsamız hiç şüphesiz o yer kalbinizde göz yaşlarıyla bestelenmiş bir hasret bırakmıştır. Bu hasretin çiçekleri Anadolu köylüsünün ruhundan doğan halk türküleridir.

Çünkü bir köylüden dinlediğimiz türküler yalnız beste itibarıyla size tesir etmez. O ya uzun bir gurbetin yanık ayrılıklarını veya çok acı gönül ıstıraplarını yahutta millî destan ve koşmalarını ihtiva eder. Bunun için [Şimdiye kadar kendisine pek az ehemmiyet verilen] Anadolu Türküleri gelip geçici şeylerden değildir. Onlar her kalbin ta derinliklerinde ölmez varlıklar bırakan Halk bedialarıdır. Olgunluğu, derinliği itibarıyla de Halk ruhunun tecelli ettirilmiş parçalarıdır.

HALKIYAT: mevzu ve mefhum itibarıyla çok geniş gayeler istihdafeden bir ilimdir. Halkıyatın; gıdalara, adetlere, itikatlara, hikâyeye... dair geniş kısımları vardır. Biz bu makalelerimizde yalnız bunlardan bir şube olan [Şiire dair] Halkıyatı tetkik

edeceğiz.

İngilizlerin «Folklore» dediği ve bizim lisanımıza halk kıyat olarak geçen bu ilmi tabir, Halka dair bilgilerden, yani halkın an'ane ve âdetlerinden bahseden belli, başlı bir ilim şubesidir. Binaenaleyh komşu milletlerde bile henüz yeni bir teşekküle tabi tutulan Halkıyat bizde de önemli varlıklar meydana getirmiştir. [Türk Halk Bilgisi Derneği] az zaman zarfında bu zemin üzerinde ciddi tetebbü ve uğraşmalar neticesi olarak Türk halkcılığına kıymetli eserler kazanmıştır. Bu eserlerin belli başlıları [Halk bilgisi toplayıcılarına rehber, gayri mevkut Halk bilgis mecmuaları genç şairlerin memleket duygusile yazılmış ve yirmi beş şiirden mürekkep «Seçme memleket şiirleri», keza yirmi beş şiirden mürekkep «Seçme halk şiirleri»] gibi kıymetli eserlerdir.

Yeni nesil ve halkcılık : Edebiyat üstadlarımızdan birinin bir yazısında şu kıymetli parçayı okumuştum:

«... Son nesil nihayet anlıyor ki bir millet edebiyatını başka bir milletin edebiyatından saman kâğıdıla meşkederse çirkin bir şey oluyor. Birkaç san'atkarın hünerile imalat etmek te imkânsızdır, yeni bir hevese kapılıyor: Saf tabiata dönüş; halkın samimi lehçesini, şiirini söylediği saza, döktüğü kâhpları zevkini almak bu derde dermandır. Hastalar saf havaya, sıhhatte teşne oldukları gibi bir edebiyatın son nesli de iptidai devrin saffetine, msallarına konuşmalarına meftun olur. Edebiyatın ruhu çekilmiş kaç millet son zamanlarda bu hevese kapıldı, hatta biz sona kaldık...»

Asırlardan beri büyük bir inhisar altında yaşayan klâsik divan edebiyatının nazım eşikleri artık yeni nesli hiç bir suretle alâkadar edemedi; çünkü her şeyden evvel dilimiz bu edebiyatın dilinden değildi. sade Arapların duyus ve görüşlerine uygun olan aruz vezni Türkün his ve heyecanlarını hiçbir suretle kendine bağhyamazdı. Klâsik edebiyatın her şeyi muayyen ve mürettepti. Şiir mecmuaları mutlaka münacatla, natı nebevîden başlar;

kıtalarda hitam bulurdu. Şiirlerin mevzularını her zaman sevgilinin aya benziyen yüzü, keman gibi kaşları, serviye denziyen boyu teşkil ederdi. Bugün (Pastöral) dediğimiz tabiatı tasvir eden şiirler bir maceradan veya içtimai vakalardan bahseden menkabeler, millî ve vatanî koşmalar yoktu. Mevzumuzu teskil eden «Şiire dair» Halkıyatı başlıca sekiz kısım üzerinde topladık.

1—Vatana hasret türkülerini [Halk şairlerinin gurbetlerde, doğdukları yere dair olan şiirleri] .

2—Gerami şiirler [Sevgiliye dair, koşmalar, mayalar, karşılıklı deyişler, maniler] .

3—Kahramanlık türkülerini [Efe türkülerini, dadaş türkülerini, isyan türkülerini] .

4—Cinaî vak'alara ait türküler [Hapisane türkülerini, katil türkülerini ve destanları] .

5—Gülünç türküler [Zem destanları, taşlamalar, şatife-er tekerlemeler] .

6—Aile hayatına dair türküler [Düğünlerde, çocuk oyunlarında söylenen türküler, ninniler] .

7—Mersiyele.

8—Dindarene şiirle [Münacat, Nât, ilâhi] .

Halk edebiyatının şaheserlerini teşkil eden türkü, destan, koşma, mani şekli itibarıyla tamamen birbirinin aynıdır. Farkları sade bestelerin dedir. Meselâ: Bir mani ile bir mersiye nin veya bir tekerleme nin söyleniş tarzı bir değildir. Yalnız koşmalar ve maniler diğerlerinden daha kısa vezinlere maliktirler. (4-3), (4-4), (6-5) gibi

Bu günkü nesil halka ve halkçılığa doğru inişin artık ne demek olduğunu anlamıştır. Yeni şairlerimiz eserlerinde halkın duyuş ve heyecanlarını millî ve vatanî hislerini okşıyan şiirlere büyük bir yer ayırmaktadırlar.

İşte bu günün kıymetli şairlerinden Faruk Nafizin Halk diliyle yazmış bir koşması:

Kirpiğine sürme çek,
Kına yak parmağına:
Bu yıl yaştın girecek,
Kız, gelinlik çağna!

Anlatıyor duruşum,
Ben sana vurulmuşum;
Ko; düşsün gönül kuşum
Saçlarının ağına,

Yaş olsam gözden akmam

Göz olsam gayre bakmam,
Vatanımın bırakmam
Elleri kucağına.

Keza Kemalettin Kâminin "İzmir yollarından," gönderilen mektubu:

Belki şimdi sana son
Sözlerimi yazmadan,
Gözlerim kapanacak..
Belki var daha beş on
Dakikalık bir zaman,
Anne, için yanacak
Mektubum okunurken.
Lâkir, ölümün eli
Alnıma dokunurken;
Beliren bir emeli
Çok görme bana sakın!
Ben Tanrıya en yakın
Bir yola saptıyorum,
Milletimin uğrunda.
Türbemi yapıyorum,...

Bu günkü halkçılığa olan alâkanın belli başlı şahididirler. Hiç şüphesiz bu şiirler üzerinde hakim olan halk şiirlerinin en ince hisleri onların saf ve berrak ifadeleridir.

1— Silâya hasret türküler: Bu kısım türküler büyük bir ayrılığın, uzun bir Nesib Yağmurdereli

Sonu var

10 *Kuruş*

Kars İl Basımevi